

โรงเรียนฝึกหัดครู

โรงเรียนฝึกหัดครู (Teachers Training - School) เป็นสถานการศึกษาที่มีความสำคัญมากสถานหนึ่ง และมีความจำเป็นควบคู่กับการจัดการศึกษาของชาติ รัฐได้มองเห็นความสำคัญนี้ จึงเริ่มก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นในปีเดียวกันกับการสถาปนากระทรวงศึกษาธิการ

เริ่มก่อตั้ง

ตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์

กระทรวงศึกษาธิการ (ในสมัยนั้นเรียกว่า

กระทรวงธรรมการ) ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่สถาปนากรมศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการ (๑ เมษายน ๒๔๐๕ : ตั้งกระทรวงธรรมการ) ในสมัยนั้นเรียกโรงเรียนฝึกหัดครูว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ สังกัดกรมศึกษาธิการ จัดเป็นโรงเรียนหลวงประเภทวิชาพิเศษ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าพรหมมุนี อดิศัยโชติธรมโศภน บรมครูแห่งการศึกษาของประเทศไทย ทรงนิพนธ์ไว้ใน ประวัติสังเขปแห่งการศึกษาของประเทศไทย ตอนหนึ่งกล่าวถึงโรงเรียนฝึกหัดครูว่า :-

"โรงเรียนฝึกหัดครูที่ตั้งขึ้นในครั้งนั้น อาศัยโรงเรียนเด็ก ตำบลถนนสระปทุมวัน เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู มีครูใหญ่เป็นชาวอังกฤษ ชื่อ นาย บี.เอช. กรีนวูด ได้เปิดสอนเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๐๕ เริ่มต้นมีนักเรียน ๓ คน คือ นายนกยูง นายบุตรอด และนายส้ม ในขั้นต้นกิจการของโรงเรียนฝึกหัดครูไมโครจะก้าวออกไปได้ ด้วยเป็นการแรกตั้ง, ยังไม่มีผู้นิยมเพราะผลการเรียนในวิชาครูยังไม่ปรากฏ, จึงทำให้เป็นที่ต่อใจของนักเรียน และในขั้นนี้เอง มีนักเรียนลาออกเสีย ๒ คน. เหลือแต่ นายนกยูงคนเดียวที่เรียนต่อไปจนถึง พ.ศ. ๒๔๑๖ ซึ่งเป็นปีที่ ๒ ในปีนั้นได้มีนักเรียนเข้าใหม่อีก ๓ คน คือ นายสนั่น นายสด และนายเหม ในปีนั้นเอง นายนกยูงได้ลาออกไปเป็นครูโรงเรียนราชกุมาร ปลายปี พ.ศ.

๒๔๑๗ นักเรียนฝึกหัดครู ๓ คน ก็สอบไล่ได้คนหลัก สิบสองทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ๒ คน คือนายสนั่น กับ นายสด และสอนเฉพาะภาษาไทย คนหนึ่งคือ นายเหม ทั้งสามคนนี้จะแก่นักเรียนครูชุดแรกที่สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรครูของกรมศึกษาธิการ"

โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ได้ย้ายจากที่ตั้งเดิมไปอยู่ที่ตึกแมนนฤมิตร ในวัดเทพศิรินทร์ เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ เรียกชื่อใหม่ว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์

พ.ศ. ๒๔๔๖ กระทรวงธรรมการได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่โรงเรียนราชวิทยาลัยเก่า (ตั้งอยู่ ณ บริเวณที่ซึ่งเป็นวงเวียนเล็ก และโรงเรียนศึกษานารีปัจจุบัน เดิมสถานที่ตรงนั้นเป็นบริเวณบ้านของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ต่อมาโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้จึงได้ชื่อว่า โรงเรียนบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา ครั้นรัฐบาลคัดคนผ่านสถานที่นั้น โรงเรียนจึงต้องย้ายไปอยู่ในที่ดินซึ่งติดกับคลองบางลำไใกล้ และกลายเป็นวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จในปัจจุบัน ส่วนสถานที่เดิมซึ่งเหลืออีกไม่มากนักได้ตั้งโรงเรียนสตรีจีนคือโรงเรียนศึกษานารี) เรียกโรงเรียนฝึกหัดครูแห่งใหม่นี้ว่า โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก เพราะอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เปิดสอนเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ มีหลวงบำเหน็จจรยุทธ (บรรดาศักดิ์ขณะนั้น ต่อมาเป็นพระยาโอวาทกรกิจ) เป็นอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนนี้มีนักเรียนจากทั้งในกรุงและหัวเมือง มุ่งฝึกเพื่อให้ออกไปสอนในโรงเรียนชั้นมูลศึกษาตามหัวเมืองต่าง ๆ นักเรียนฝึกหัดครูที่มาจากหัวเมืองนั้น ถ้าไม่มีที่อยู่อาศัยก็ให้อาศัยนอนในโรงเรียน (จัดเป็นโรงเรียนประจำ) และได้รับเบี้ยเลี้ยงด้วย

โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ และโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกได้แยกกันดำเนินกิจการฝึกหัดครูเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ กรมศึกษาธิการจึงได้

ย้ายโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ ไปรวมกับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก, จัดเป็นโรงเรียนประจำ, เรียกชื่อใหม่ว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก

ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูหญิง

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๘ เป็นต้นมา, โรงเรียนฝึกหัดครูรับเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงยังไม่มีโรงเรียนที่จะเข้าเรียนเพื่อออกมาเป็นครู ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะเด็กผู้หญิงในสมัยนั้นไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือในโรงเรียนมากนัก, ส่วนมากพ่อแม่เมียมให้ลูกผู้หญิงเรียนเกี่ยวกับการบ้านการเรือน ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ อยู่ที่บ้าน คุรุชาติ ประทีปเสน เขียนไว้ในหนังสือ โรงเรียนกุลสตรีวังหลังกับแหลมไศล, ตอนหนึ่งว่า :-

"... ไม่มีค่านิยมให้เด็กผู้หญิง ได้เล่าเรียนวิชาหนังสือ ด้วยพากันมองเห็นภัยอันจะพึงมีในจรรยาของเด็ก, คืออ่านเขียนจดหมายโต้ตอบกับชายที่รัก, แล้วเกรงว่าจะเสียคน เด็กผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือไทย, เว้นแต่สตรีสูงศักดิ์ ซึ่งมีการระแวดระวังภัยชนิดนี้อย่างมั่นคงแล้ว, ก็ได้รับการสอนให้เขียนอ่านอยู่ในเล่ห์สถาน บ้านเรือนของตนเท่านั้น"

พ.ศ. ๒๔๔๖ กระทรวงธรรมการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยที่ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดีเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ, โดยตั้งขึ้นที่วังเก่าของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์, ซึ่งได้ยกวังเก่าแห่งนี้ให้รัฐบาลเพื่อจัดเป็นสถานศึกษาฝ่ายสตรี และอุทิศส่วนกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาภายหลังโรงเรียนแห่งนี้ได้รับพระราชทานนามว่า โรงเรียนเบญจมราชูทิศ การจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงขึ้นนั้นก็เพื่อเตรียมฝึกหัดครูที่เป็นผู้หญิงออกไปเป็นครู ตามหัวเมืองเพราะเด็กหญิงเริ่มจะมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น

ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ นั้นเอง กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เป็น โรงเรียนฝึกหัดครู ดังปรากฏในคำสั่งกระทรวงธรรมการเรื่องระเบียบการใช้คำ พุทธศักราช ๒๔๔๖ ตอนหนึ่งว่า :-

"... เพราะคำว่า อาจารย์ จะใช้ในที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Professor หรือ tutor ซึ่งมีความ-

หมายว่า เป็นผู้ชำนาญสอนเฉพาะอย่าง และคำว่า ครู จะใช้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า teacher ซึ่งมีความหมายว่า เป็นผู้สอนนักเรียนในโรงเรียนชั้นต่างๆ เหตุฉะนั้นจึงเปลี่ยนชื่อให้ตรงกับความหมายของคำทั้งสองนั้น..."

เริ่มเปลี่ยนแปลงฝึกหัดครูและโรงเรียนฝึกหัดครู

อาจารย์บุญเจือ อองคประดิษฐ์ เล่าไว้ในหนังสือ ประวัติโรงเรียนฝึกหัดครู ตอนหนึ่งว่า :-

"ปลาย พ.ศ. ๒๔๔๖ โรงเรียนฝึกหัดครูได้ออนมารวมเข้าเป็นแผนกหนึ่งของ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ... แต่ยังคงตั้งอยู่ ณ สถานที่เดิม และงานก็ยังคงอยู่ในบังคับบัญชาของ กระทรวงธรรมการตามเดิม ถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ จึงย้ายนักเรียนไปเรียนที่วังใหม่ ตำบลปทุมวัน (บริเวณที่ตั้งสนามกีฬาแห่งชาติปัจจุบัน) พ.ศ. ๒๔๔๙ มีพระบรมราชโองการให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย... พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้แยกเอานักเรียนฝึกหัดครูจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปมอบให้กรมศึกษาธิการต่อไป กระทรวงธรรมการจึงจัดสอนนักเรียนฝึกหัดครูมูล และนักเรียนฝึกหัดครูประถมที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศ ส่วนนักเรียนฝึกหัดครูมัธยมนั้นส่งไปสมทบเรียนกับโรงเรียนมัธยมเบื้องปลาย ได้แก่ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ และ โรงเรียนวัดปทุมคงคา โดยให้เรียนวิชาเบื้องต้นร่วมกับนักเรียนสามัญ และเรียนวิชาครูเป็นพิเศษด้วย"

พ.ศ. ๒๔๗๑ กระทรวงธรรมการได้วางระเบียบการฝึกหัดครูมัธยมขึ้นใหม่เรียกว่า ระเบียบการฝึกหัดครูของกระทรวงธรรมการ พุทธศักราช ๒๔๗๑ โดยถือเอาการศึกษาสองปีแรกในแผนกอักษรศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับการศึกษาวิชาครูต่ออีก ๑ ปี เป็นหลักสูตรครูฝึกประโยคครูมัธยม จึงได้เลิกการฝึกหัดครูที่ตั้งไว้ชั่วคราวที่โรงเรียนทั้งสามแห่ง ดังกล่าวข้างต้น

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว โรงเรียนฝึกหัดครูชายที่ โรงเรียนวัดบวรนิเวศได้

ย้ายไปตั้งที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม เรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดครูพระราชวังสนามจันทร์ พ.ศ. ๒๔๑๗ ย้ายมาตั้งที่บริเวณกองพันทหารราบที่ ๖ ถนนศรีอยุธยา หลังวังปารุสกวัน เรียกชื่อใหม่ว่า โรงเรียนฝึกหัดครูประถม (ถนนศรีอยุธยา) พ.ศ. ๒๔๔๔ ย้ายมาอยู่ที่วังจันทร์เกษม (บริเวณที่ตั้งคุรุสภา ปัจจุบัน) และเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๐ ครั้นพ.ศ. ๒๕๐๖ กระทรวงศึกษาธิการต้องการสร้างหอประชุมคุรุสภา หอพักคุรุสภา และอาคารอื่นๆ ในบริเวณนั้น จึงย้ายโรงเรียนฝึกหัดครูพระนครไปตั้ง ในบริเวณที่ดินของวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน และต่อมาโรงเรียนฝึกหัดครูแห่งนี้ก็กลายเป็นวิทยาลัยครูพระนคร

สำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูหญิง ซึ่งตั้งที่โรงเรียนเมธูมราชาลัยนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้ย้ายไปตั้งที่โรงเรียนสตรีเพชรบุรีวิทยาลัย และ พ.ศ. ๒๔๔๐ ย้ายไปตั้งที่โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย

โรงเรียนฝึกหัดครูทั้งชายและหญิง ที่กล่าวถึงนั้นจัดสอนเพียงชั้นประกาศนียบัตรครูมูล และประกาศนียบัตรครูประถม ส่วนชั้นประกาศนียบัตรครูมัธยมจัดสอนแต่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแห่งเดียว

เริ่มขยายโรงเรียนฝึกหัดครู

เนื่องจากการผลิตครูจากโรงเรียนฝึกหัดครูและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดังกล่าวแล้วนั้น ไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายขยายโรงเรียน ฝึกหัดครูออกสู่ภูมิภาคโดยตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นในจังหวัดต่างๆ หลายแห่ง จัดสอนในระดับประโยคครูประกาศนียบัตรจังหวัดและประโยคครูมูล ส่วนใหญ่จัดเป็นโรงเรียนประจำ เช่น โรงเรียนฝึกหัดครูเชียงใหม่ โรงเรียนฝึกหัดครูสงขลา, โรงเรียนฝึกหัดครูจันทบุรี, โรงเรียนฝึกหัดครูชัยนาท, โรงเรียนฝึกหัดครูศรีนคร เป็นต้น โรงเรียนฝึกหัดครูเหล่านี้หลายโรงเรียนได้ พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นวิทยาลัยครูในปัจจุบัน และมีหลายโรงได้ถูกยุบเลิกไปแล้ว

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้โรงเรียนราษฎร์จัดการฝึกหัดครูประถมหญิงขึ้น โดยจัด

สอนที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย, โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ และโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ แต่จัดสอนได้เพียงรุ่นเดียว ต้องล้มเลิกไปในพ.ศ. ๒๔๔๔ เพราะรัฐบาลมีมติว่า "การฝึกหัดครูนั้นรัฐควรเป็นผู้จัดแต่เพียงผู้เดียว"

พ.ศ. ๒๔๔๔ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยม ขึ้นที่โรงเรียนสตรีเพชรบุรีวิทยาลัย, จัดเป็นสหศึกษา, นักเรียนหญิงกินอยู่ประจำที่โรงเรียน ส่วนนักเรียนชายกินอยู่ประจำที่โรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร, และให้ไปเรียนรวมกันที่ โรงเรียนสตรีเพชรบุรีวิทยาลัยจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๔๔ จึงย้ายโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยมไปตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับโรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร, โดยมีอาณาเขตของโรงเรียนทางด้านกำแพงทิศเหนือ แยกส่วนออกไปจากบริเวณของบริเวณโรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร ๗ ทุ่งนั้นใช้เป็นสถานที่เล่าเรียนของนักเรียน ฝึกหัดครูมัธยมทั้งหญิงชาย ส่วนสถานที่กินนอนของนักเรียนเหล่านั้น ได้ไปเช่าอาคารของเอกชน เป็นหอพักให้แก่ นักเรียน ชายและหญิงแยกกันอยู่คนละแห่ง, ไม่ปะปนกัน.

ในขณะนั้น โรงเรียนฝึกหัดครูในส่วนภูมิภาคเปิดสอนระดับประกาศนียบัตรครูมูล เพียงอย่างเดียว (รับผู้ท้อง ม.๖ เท่ากับ ม.๔ ปัจจุบัน, มาเรียน ๑ ปี จบแล้วให้วุฒิ ป.) ส่วนระดับประกาศนียบัตรครูประถม (รับผู้ท้อง ม.๖ มาเรียน ๓ ปี จบแล้วให้วุฒิ ป.ป.) มีอยู่เพียง ๔ โรงเรียน ตั้งหมดตั้งอยู่ในส่วนกลางคือ

๑. โรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร (ชาย)
๒. โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ชาย)
๓. โรงเรียนสตรีเพชรบุรีวิทยาลัย (หญิง)
๔. โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย (หญิง)

อนึ่ง โรงเรียนฝึกหัดครูทั้งสี่นี้ รับเฉพาะนักเรียนทุนเท่านั้น นั่นคือ นักเรียนฝึกหัดครูทุกคนเป็นผู้ได้รับทุนของจังหวัดบ้าง ทุนของโรงเรียนราษฎร์บ้าง ทุนดังกล่าวเป็นทุนค่าบำรุงการศึกษา และค่ากินอยู่ประจำ

ส่วนระดับประกาศนียบัตรครูมัธยมนั้น มีโรงเรียนฝึกหัดครูอยู่เพียงโรงเรียนเดียวคือ โรงเรียนฝึกหัดครูมัธยม รับนักเรียนจากผู้ที่ได้วุฒิ ป.ป. แล้ว เรียนต่ออีก ๒ ปี จบแล้วได้วุฒิ ป.ม. โรงเรียนแห่งนี้ได้ผลิตครู

ป.ม. ออกไปได้ปีละประมาณ ๕๐ - ๖๐ คน จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้ถูกยุบเลิกไป ตามนโยบายของกรมการฝึกหัดครูขณะนั้น

พ.ศ. ๒๕๐๐ กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นอีกโรงหนึ่ง ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดครูเตรียมอุดมศึกษา จัดเป็นโรงเรียนสหศึกษาประเภทเดินเรียน รับนักเรียนที่สำเร็จชั้นเตรียมอุดมศึกษาแล้วเรียนต่ออีก ๓ ปี จบแล้วให้รับวุฒิ ป.ม. ต่อมาเมื่อได้มีการตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้นแล้ว ที่ถนนประสานมิตร โรงเรียนแห่งนี้ได้สถาปนาเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาลัยวิชาการศึกษา เรียกว่า วิทยาลัยวิชาการศึกษา ราษฎร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ และกลายเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตราษฎร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑

พ.ศ. ๒๕๐๒ กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้ง โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ๗ ถนนประสานมิตร. จัดเป็นโรงเรียนประจำสำหรับนักเรียนชาย รับนักเรียนที่จบม.๖ เข้ามาเรียน ๓ ปี จบแล้วได้วุฒิ ป.ป. เช่นเดียวกับโรงเรียนฝึกหัดครูอีก ๔ โรง ตั้งกล่าวข้างต้น. และเมื่อเรียนต่ออีก ๒ ปี ได้รับวุฒิ ป.ม. เช่นเดียวกับโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยม โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งนี้ได้สถาปนาเป็น วิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยรับผู้ที่ได้วุฒิ ป.ม. แล้วเข้าเรียนต่ออีก ๒ ปี เพื่อรับปริญญาตรีทางการศึกษา จึงเป็นสถานฝึกหัดครูแห่งแรกที่ผลิตครู และ ศึกษาธิการในระดับปริญญาตรี โท และเอก ในประวัติการศึกษาของไทย (พระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ทันกับการประกาศปริญญาของนิสิตรุ่นแรกพอดี) และกลายเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑

การพัฒนาโรงเรียนฝึกหัดครูทั่วประเทศ

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เริ่มขยายการผลิตครูระดับประกาศนียบัตรครูประถมออกไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยเริ่มเปิดสอนระดับนี้ในโรงเรียนฝึกหัดครูบางแห่ง เช่น โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูจะเข้ชงตรา(๒๕๐๖). โรงเรียนฝึกหัดครูนครราชสีมา (๒๕๐๘). โรงเรียนฝึกหัดครูเชียงใหม่

(๒๕๐๖). โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี (๒๕๐๗) เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๐๗ กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้ง กรมการฝึกหัดครู ขึ้นตาม พ.ร.บ. บริบรูณกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๓) งานพัฒนาโรงเรียนฝึกหัดครูทั่วประเทศจึงเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง ทำให้โรงเรียนฝึกหัดครูทั้งหลายเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก ทั้งด้านหลักสูตร .

การเรียนการสอน. อาคารสถานที่และบุคลากร

ความเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้ชัดเจน ได้แก่

๑. ยุบเลิกโรงเรียนฝึกหัดครูบางโรง เช่น โรงเรียนฝึกหัดครูตรัง โรงเรียนฝึกหัดครูชัยนาท เป็นต้น เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก. พัฒนาไม่ไ้ รวมทั้งยุบเลิกโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยมด้วย

๒. ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น โรงเรียนฝึกหัดครูกำแพงเพชร. โรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม. โรงเรียนฝึกหัดครูภูเก็ต. โรงเรียนฝึกหัดครูจันทเกษม เป็นต้น

๓. เปลี่ยนหลักสูตรประกาศนียบัตรครูประถมซึ่งมีเวลาเรียน ๓ ปี เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา มีเวลาเรียนเพียง ๒ ปี. สำเร็จแล้วให้วุฒิ ป.กศ. และเปลี่ยนหลักสูตรประกาศนียบัตรครูมัธยม เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาชั้นสูงมีเวลาเรียน ๒ ปี. สำเร็จแล้วให้วุฒิ ป.กศ.สูง

๔. รับนักเรียนฝึกหัดครูจำนวนมากขึ้นทั้งภาคปกติและภาคค่ำ ตามนโยบายที่มุ่งผลิตครูให้ได้ปริมาณเพียงพอกับความต้องการ

๕. จัดโรงเรียนฝึกหัดครูทุกโรงเรียนเป็นสหศึกษา และยกเลิกโรงเรียนประจำ

๖. หาสถานที่ สร้างอาคารเรียน บรรจุนักเรียนเพิ่มเติม เป็นต้น

ความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนฝึกหัดครู เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งระยะเวลาประมาณ ๒๐ ปี มีโรงเรียนฝึกหัดครูทั่วประเทศรวม ๑๖ แห่ง โรงเรียนฝึกหัดครูเหล่านั้นปัจจุบันกลายเป็น วิทยาลัยครู ทั้งหมด

บรรณานุกรม

- คำรพระราชานุกาพ, สมเด็จพระพรยา ประวัติสังเขปแห่งการศึกษาของประเทศสยาม
 พระนคร โรงพิมพ์เองหลี ๒๔๖๘
- คาด ประทีปเสน โรงเรียนกุลสตรีวังหลังกับแหล่โคล้ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ ร.รัตนะ
 ๒๔๙๑
- บำรุง กลัดเจริญ ประวัติการฝึกหัดครูของประเทศไทย ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหามัฒจิด
 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ๒๕๐๖
- บุญเจือ องคประดิษฐ์ ประวัติโรงเรียนฝึกหัดครู สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
 กรุงเทพฯ ๒๕๐๕
- บุญถิ่น อัฒถากร "การฝึกหัดครูในประเทศไทย" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ ๓ : ๒
 กันยายน ๒๕๑๑
- วรวิทย์ วสันตรากร การศึกษาของไทย, กรุงเทพฯ โรงพิมพ์บริษัทสารมวลชน ๒๕๑๙